

Лекції з курсу «Безпека від кримінальних загроз»

Лекція 10. Кримінальні загрози особі людини

План

1. Права людини – фундаментальне благо сучасного суспільства.
2. Об'єкти кримінального правопорушення.
3. Кримінальні загрози життю і здоров'ю людини.

Література:

1. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: Навчальний посібник / За заг. ред. М.І. Хавронюка. Київ: Ваїте, 2014. 944 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/9/358166.pdf>
2. Кримінологія: Підручник / За заг. ред. Л. С. Сміяна, Ю. В. Нікітіна. Київ: Національна академія управління, 2010. 496 с.
3. Лихова С.Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України): Монографія. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2006. 573 с. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/18284/1/%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%A4%D0%86%D0%AF%20%20%D0%9B%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%A1.%D0%AF..pdf>

1. Права людини – фундаментальне благо сучасного суспільства

Основні права людини були прийняті *резолюціями Генеральної Асамблеї ООН* з метою обмежити сваволу держави щодо людини. Основоположними серед них є: 1) *Загальна декларація прав людини* (10 грудня 1948 р.); 2) *Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права* (16 грудня 1966 р.); 3) *Міжнародний пакт про громадянські й політичні права* (16 грудня 1966 р.).

Основні права людини – гарантовані законом можливості особи, які в змозі забезпечити її існування і розвиток відповідно до досягнутого суспільством рівня еволюції. Права людини поділяють на кілька основних груп.

Особисті права і свободи – це права у сфері особистого життя і особистої безпеки, вони стосуються приватного життя людини. До *особистих прав людини* належать: 1) *право на життя*; 2) *право на особисту гідність*; 3) *право на гуманне поводження*; 4) *право на свободу та особисту недоторканність*; 5) *право на недоторканність приватного життя, особисту і сімейну таємницю, захист честі і доброго імені*; 6) *право на таємницю листування, переговорів та інших повідомлень*;

7) право на ознайомлення з документами і матеріалами, що безпосередньо зачіпають права і свободи; 8) право на недоторканність житла; 9) право визначати і вказувати свою національність; 10) свобода пересування, вибір місця перебування і проживання; 11) свобода совісті і віросповідання; 12) свобода думки і слова; 13) право на інформацію; 14) право на охорону сім'ї, материнства і дитинства; 15) право на захист своїх прав у суді; 16) право на кваліфіковану юридичну допомогу; 17) презумпція невинності; 18) право відмовитися від свідчення проти себе самого, свого чоловіка або близьких родичів; 19) право на відшкодування державою шкоди, заподіяної органами державної влади або їх посадовими особами.

Економічні права – це такі права, які люди реалізують в економічній сфері. До **економічних прав** відносяться: 1) право на власність; 2) право на працю; 3) право на підприємницьку діяльність; 4) право на страйк; 5) право на відпочинок.

Соціальні права – це такі права, реалізація яких пов'язана із задоволенням найважливіших соціальних потреб людей. До **системи соціальних прав** відносяться: 1) право на соціальний захист; 2) право на соціальне забезпечення; 3) право на соціальне страхування; 4) право на пенсійне забезпечення; 5) право на житло; 6) право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї; 7) право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування; 8) право на освіту; 9) право на свободу культурної, наукової та творчої діяльності.

Культурні права – це права людини у сфері культури.

Політичні права – це такі права і свободи, які громадяни реалізують в політичній сфері суспільного життя. До **політичних прав** відносяться: 1) право на управління справами держави; 2) право брати участь у всеукраїнському та місцевих референдумах; 3) право вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування; 4) право рівного доступу до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування; 5) право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації; 6) право громадян України збиратися мирно, без зброї, і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації; 7) право на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування; 8) право на свободу пересування; 9) право на свободу друку.

2. Об'єкти кримінального правопорушення

Об'єкти кримінального правопорушення – це охоронювані кримінальним законом правовідносини, на які посягають кримінально протиправні діяння та яким в результаті цього заподіюється шкода.

Предмет кримінального правопорушення може бути охарактеризований за допомогою трьох основних ознак: *фізична* – характеризує фізичний стан предмета (тобто його матеріальність, кількість, якість, форму, стан, структуру); *соціальна* – відображає значення цього предмета для людини, показує його місце у системі благ, які підлягають кримінально-правовій охороні (тобто безпечність або небезпечність предмета); *юридична* – характеризує цей предмет у кримінально-правовому аспекті.

Об'єктами кримінального правопорушення є: 1) злочини проти основ національної безпеки; 2) кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я особи; 3) кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи; 4) кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи; 5) кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина; 6) кримінальні правопорушення проти власності; 7) кримінальні правопорушення проти довіри; 8) кримінальні правопорушення проти громадської безпеки; 9) кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва; 10) кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту; 11) кримінальні правопорушення проти громадського порядку та *аморальності*; 12) кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності; 13) кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів; 14) кримінальні правопорушення проти правосуддя; 15) кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення); 16) кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку; 17) кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення; 18) кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканості державних

кордонів, забезпечення призову та мобілізації; 19) кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку; 20) кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг;

3. Кримінальні загрози життю і здоров'ю людини

В *Кримінальному кодексі України* визначено види злочинів проти особи людини. Серед них найтяжчими є злочини проти життя і здоров'я людини.

Вбивство – це позбавлення життя іншої людини. Самогубство або замах на самогубство злочином не вважається. Вбивство може бути здійснене шляхом *дії* або *бездіяльності*. Для позбавлення людини життя може застосовуватися як фізичний вплив, так і психічний. Обов'язковою ознакою закінченого складу вбивства є настання злочинного наслідку – *смерті людини*. При цьому необхідно встановити причинний зв'язок між діянням винного і настанням смерті потерпілого. *Вбивство* – це протиправне позбавлення життя. Тому не є вбивством, наприклад, позбавлення життя людини в стані *необхідної оборони*.

Види вбивств. За суб'єктивною стороною розрізняють *вбивства умисні* та *вбивства через необережність*. Умисні вбивства розрізняються за *ступенем своєї суспільної небезпеки (тяжкості)* на три види: 1) *просте вбивство*, тобто вчинене без обтяжуючих чи пом'якшуючих обставин; 2) вчинене за обтяжуючих обставин, так зване *кваліфіковане вбивство*; 3) вчинене за пом'якшуючих обставин, так зване *привілейоване вбивство*. За наявності як обтяжуючих, так і пом'якшуючих обставин, вчинення належить кваліфікувати як вбивство за пом'якшуючих обставин.

Види умисних вбивств за обтяжуючих обставин (кваліфіковане вбивство):

1) Умисне вбивство двох або більше осіб. 2) Умисне вбивство малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності. 3) Умисне вбивство заручника. 4) Умисне вбивство, вчинене з особливою жорстокістю. 5) Умисне вбивство, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб. 6) Умисне вбивство з корисливих мотивів. 7) Умисне вбивство з хуліганських мотивів. 8) Умисне вбивство особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою

службового або громадського обов'язку. 9) Умисне вбивство, вчинене з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення. 10) Умисне вбивство, поєднане із згвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом. 11) Умисне вбивство, вчинене на замовлення. 12) Умисне вбивство, вчинене за попередньою змовою групою осіб. 13) Умисне вбивство, вчинене повторно.

Види умисних вбивств за пом'якшуючих обставин: 1) Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання. 2) Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини; 3) Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця.

Вбивство через необережність може бути вчинене як *внаслідок злочинної самовпевненості*, так і *внаслідок злочинної недбалості*.

Злочинами, що посягають на життя людини, є: **доведення до самогубства** (включаючи такі дії як **жорстоке поводження** – безжалісні, грубі дії, що спричиняють потерпілому фізичні та психічні страждання; **шантаж** – загроза розголосити про потерпілого відомості, які останній бажає зберегти в таємниці; **примус до протиправних дій** – це загроза фізичним насильством, залякування, заподіяння побоїв тощо з метою примусити потерпілого брати участь у злочині; систематичне приниження людської гідності – це різного роду тривале **принизливе ставлення до потерпілого** як образи, наклеп, анонімні обвинувачення, знуцання над честю жінки, цькування, несправедлива критика), а також **погроза вбивством**.

Злочини проти здоров'я. Тілесне ушкодження – це протиправне заподіяння шкоди здоров'ю іншої людини, що виражається в порушенні анатомічної цілості або фізичної функції органів і тканин тіла людини. *Об'єктом тілесного ушкодження є здоров'я людини.* До **тяжких тілесних ушкоджень** відносять: 1) **Втрата руки, ноги.** 2) **Втрата зору.** 3) **Втрата слуху.** 4) **Втрата язика (мовлення).** 5) **Втрата репродуктивної здатності** означає втрату здатності до злягання, запліднення, зачаття та дітородіння. До злочини проти здоров'я відносять також: 1) **Побої і мордування.** 2) **Катування.** 3) **Зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби.** 4) **Зараження венеричною хворобою.**